

До разової спеціалізованої вченої
ради Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Тарасенка
Олега Сергійовича на дисертацію Гаращук Діани Петрівни на тему:
«Криміналістична характеристика та особливості розслідування
незаконного зайняття рибним промислом», подану на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 – Право

Актуальність теми дисертації. Незаконне зайняття рибним промислом для сьогодення є одним з розповсюджених кримінальних правопорушень, що посягають на підтримання екологічної рівноваги на території України та збереження генофонду українського народу. Суспільна небезпечність цього правопорушення зумовлена неконтрольованим використанням водних ресурсів, відновлення яких займає значний проміжок часу, внаслідок застосування антропогенних факторів на природне середовище, зокрема і збройного вторгнення РФ на територію нашої держави. Незаконне зайняття рибним промислом має широку географію вчинення на всій території України, де розташовані водні ресурси і тому головним завданням правоохоронних органів є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування зазначеного протиправного діяння.

Згідно статистичних даних Офісу Генерального прокурора показник розкриття кримінальних правопорушень, передбачених ст. 249 КК України складає близько 59 %, що обумовлено низкою факторів, серед яких істотне значення має кваліфікація прокурорів, слідчих та дізнавачів, їх недостатнє забезпечення науково обґрунтованими методичними рекомендаціями щодо проведення досудового розслідування. Проблематика криміналістичної методики кримінальних правопорушень проти довкілля розглядалась у дослідженнях українських вчених з кримінального, кримінального процесуального права та криміналістики, однак низка важливих теоретичних та практичних аспектів цієї теми залишаються поза межами досліджень,

окремі теорії мають дискусійний характер, а деякі з них потребують більш наукового обґрунтування. Викладене дає підстави стверджувати, що попри значну кількість здобутків учених, на сьогоднішній день відсутня науково обґрунтована методика розслідування незаконного зайняття рибним промислом, що обумовлює актуальність проведеного Д. П. Гаращук дослідження.

Актуальність обраної теми аргументується й тим, що дослідження виконано відповідно до положень Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи (Указ Президента України від 12.01.2011, № 24/2011); тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454); планів науково-дослідницьких робіт Дніпровського державного університету внутрішніх справ та у межах загальноуніверситетської наукової теми «Криміналістичне забезпечення досудового розслідування» (реєстраційний номер 0123U105007).

Тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради ДДУВС 29 жовтня 2020 року (протокол № 2).

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень. Наукова новизна отриманих результатів обумовлена тим, що дана наукова розробка є першим в Україні монографічним дослідженням, у якому на базі основних положень теорії криміналістики, її основних засад та концептуальних положень, а також враховуючи правоохоронну практику, розроблено методику розслідування незаконного зайняття рибним промислом.

У дослідженні сформульовано та обґрунтовано низку положень, висновків і рекомендацій, що мають наукову новизну, зокрема вперше: 1) розроблено елементи криміналістичної характеристики методики незаконного зайняття рибним промислом: предмет протиправного посягання,

способи вчинення, обстановку та слідову картину кримінального правопорушення, характеристику особи правопорушника; 2) виокремлено, надано характеристику та розроблено алгоритм дій слідчого у типових слідчих ситуаціях початкового етапу розслідування, якими є: наявні достатні дані про вчинення незаконного зайняття рибним добувним промислом та осіб, які вчинили дане протиправне діяння, виявили на місці події або безпосередньо поряд з ним; наявні достатні дані про вчинення незаконного зайняття рибним добувним промислом, є дані про осіб, які вчинили дане протиправне діяння, однак вказані особи з місця події втекли та переховуються; наявні достатні дані про вчинення незаконного зайняття рибним добувним промислом, однак дані про осіб, які вчинили дане протиправне діяння зовсім відсутні або вкрай обмежені; 3) розроблено систему типових слідчих ситуацій, що виникають на подальшому етапі розслідування: підозрюваний, повністю визнає свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, встановлено всіх учасників групи, які також повністю визнають свою вину, активно сприяли розкриттю кримінального правопорушення та готові в повному обсязі відшкодувати збитки; встановлено всіх співучасників групи, яким повідомлено про підозру, свою вину вони визнають частково, встановлені розбіжності у їх показаннях; всі учасники групи не визнають свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, категорично заперечують щодо відшкодування збитків, відмовляються співпрацювати зі слідством; окремі співучасники групи заперечують свою причетність до вчинення незаконного вилову риби та завдані ними збитків довіллю, однак наявні достатні дані про вчинення ними протиправного діяння; підозрюваний, повністю визнає свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, але умисно не повідомляє про інших учасників групи, хоча наявні достатні дані про вчинення кримінального правопорушення групою осіб.

Також у дисертації удосконалено: поняття криміналістичної характеристики екологічних злочинів як інформаційної основи методики

розслідування, що являє собою систему даних про найбільш типові криміналістично значимі ознаки обстановки, предмета посягання, способів і слідів правопорушення, особи злочинця, а також напрямки виявлення та використання кореляційних зв'язків між окремими елементами криміналістичної характеристики; зміст організаційно-підготовчих заходів і тактичні особливості проведення огляду та обшуку за категорією кримінальних правопорушень, пов'язаних з екологією; тактичні прийоми встановлення психологічного контакту та робочого етапу проведення допиту свідків та підозрюваного у конфліктній та безконфліктній ситуаціях; форми взаємодії під час розслідування; процесуальний порядок оформлення речових доказів, вилучених під час огляду та обшуку об'єктів незаконного зайняття рибним промислом.

Крім того, дістали подальшого розвитку: положення криміналістики щодо значення криміналістичної характеристики на початковому етапі розслідування; напрямки застосування ситуаційного підходу в окремих криміналістичних методиках, критерії типізації слідчих ситуацій; теоретичні та практичні основи використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, значення, предмет дослідження та сучасний стан судово-екологічної експертизи та її різновидів.

Значення одержаних результатів для науки і практики полягає в тому, що одержані наукові результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у: освітньому процесі під час підготовки та проведення занять для здобувачів вищої освіти з навчальних дисциплін: «Криміналістика», «Основи криміналістики», «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій», «Методика розслідування кримінальних правопорушень», розробки навчально-методичних та дидактичних матеріалів, спрямованих на самостійне опрацювання матеріалу здобувачами вищої освіти (акт впровадження ДДУВС від 12 грудня 2023 року); науково-дослідній діяльності під час здійснення загальнотеоретичних і галузевих досліджень з питань розробки криміналістичної характеристики та

особливостей розслідування незаконного зайняття рибним промислом (акт впровадження ДДУВС від 04 грудня 2023 року); у практичній діяльності для вдосконалення діяльності органів досудового розслідування та оперативних підрозділів під час розслідування кримінальних проваджень, кваліфікованих за ст. 249 КК України (акт впровадження в діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ МВС від 11 березня 2024 року, Управління стратегічних розслідувань в Дніпропетровській області ДСР НП України від 23 квітня 2024 року).

Апробація результатів дисертації. Результати наукових досліджень, висновки та пропозиції авторки оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема таких: «Актуальні питання криміналістики та судової експертизи» (Київ, 19 листопада 2020 р.), «Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінально-процесуального та криміналістичного забезпечення безпеки України та світу» (Дніпро, 27 листопада 2020 р.), «Теорія та практика сучасної юриспруденції» (Харків, 30 квітня 2021 р.), «Актуальні проблеми криміналістики та судової експертизи» (Дніпро, 28 травня 2021 р.), «Проблеми теорії та практики кримінального провадження» (Харків, 17 червня 2021 р.), «Актуальні проблеми кримінального процесу та криміналістики» (Харків, 29 жовтня 2021 р.), «Інновації в криміналістиці та судовій експертизі» (Київ, 25 листопада 2021 р.), «Сучасні проблеми використання спеціальних знань на досудовому розслідуванні в умовах воєнного стану» (Дніпро, 26 травня 2022 р.), «Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану» (Харків, 25 листопада 2022 р.), «Актуальні питання криміналістики та судової експертизи» (Київ, 25 листопада 2022 р.), «Сучасні виклики та актуальні проблеми забезпечення міжнародної та національної безпеки (тенденції, проблеми та шляхи їх вирішення)» (Дніпро, 02 грудня 2022 р.), «Сучасні дослідження в глобалізаційному світі: наука для миру і безпеки» (Дніпро, 02 грудня 2022 р.), «II Всеукраїнська науково-практична. інтернет-конференція

з нагоди відзначення Міжнародного дня прав людини» (Київ, 08 грудня 2022 р.), «II Наукові читання пам'яті Ганса Гроса» (Чернівці, 09 грудня 2022 р.), «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (Дніпро, 17 березня 2023 р.), «Наука в умовах воєнного стану: пошуки, проблеми, перспективи розвитку» (Дніпро, 03 травня 2023 р.), «Теорія і практика використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні» (Дніпро, 25 травня 2023 р.), «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (Дніпро, 15 березня 2024 р.).

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Авторкою вірно сформульовано мету дослідження, що полягає у вирішенні конкретного наукового завдання з розробки криміналістичної характеристики та визначення особливостей розслідування незаконного зайняття рибним промислом на основі аналізу законодавства, літературних джерел та узагальнення слідчої і судової практики. Відповідно меті було поставлено та вирішено наступні завдання: визначено предмет злочинного посягання та обстановку вчинення кримінальних правопорушень досліджуваної категорії; охарактеризовано способи учинення та типові сліди незаконного зайняття рибним промислом; надано характеристику особи злочинця; систематизовано обставини, що підлягають доказуванню в досліджуваній категорії кримінальних проваджень; класифіковано типові слідчі ситуації початкового та подальшого етапів розслідування; визначено тактичні особливості проведення огляду та обшуку; охарактеризовано проведення допиту свідка та підозрюваного; визначено особливості використання спеціальних знань.

Об'єктом дослідження визначено діяльність правоохоронних органів щодо досудового розслідування незаконного зайняттям рибним промислом. Предметом дослідження є криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного зайняття рибним промислом.

Ефективне виконання дисертантом поставлених завдань стало можливим завдяки вдало обраній методології дослідження та вмілому її

застосуванню. Відповідно до поставленої мети та завдань дослідження, його предмета та об'єкта було використано як систему загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: діалектичний – як загальний метод наукового пізнання, який дозволив розглянути предмет дослідження у динаміці. Порівняльно-правовий метод використаний для вивчення та аналізу наукових категорій, норм чинного законодавства, вітчизняного та зарубіжного, щодо формування криміналістичної характеристики, кримінального права та кримінального процесу; методи формальної логіки (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування) – у процесі формування висновків з питань, що розглядались у дисертації. Соціологічні методи використовувались під час анкетування слідчих, дізнавачів, які здійснювали досудове розслідування, вказаної категорії кримінальних проваджень; метод системного аналізу надав можливість дослідити види та форми взаємодії слідчого з іншими учасниками розслідування, визначити та правильно застосувати отримані знання та рекомендації при проведенні досудового розслідування. Статистичні методи – для аналізу та використання порівняльних показників та результатів статистичної звітності, що відображають стан та характер сучасної злочинності по даній категорії проваджень. Структурно-функціональний метод дослідження надав змогу створити алгоритм дій слідчого (дізнавача), з метою ефективного проведення досудового розслідування вказаної категорії кримінальних проваджень.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується вдалою і продуманою структурою наукової роботи, логікою викладення матеріалу, потужним масивом емпіричної та джерельної бази.

Нормативно-правовою основою дослідження стали положення Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, інших законів, постанов Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, інших відомчих правових актів, що регулюють правовідносини у сфері

кримінального судочинства. Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять наукові праці вітчизняних фахівців у галузі загальної й юридичної психології, соціології, кримінології, криміналістики, кримінального, кримінального процесуального права, оперативно-розшукової діяльності, інших галузевих правових наук.

Емпіричну базу дослідження складають результати узагальнення оперативної, слідчої та судової практики. Досліджені матеріали кримінальних проваджень та судових справ з проблематики дослідження протягом 2013-2023 років, дані офіційної статистичної звітності Офісу Генерального прокурора за 2018-2023 роки, зведені результати опитувань слідчих та дізнавачів НП України. Використано власний практичний досвід здобувачки, набутий за період роботи в слідчих підрозділах ГУНП в Дніпропетровській області (з 2013 року по 2020 рік).

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є переконливими, виваженими та слухними, що є вагомим внеском у теорію кримінального права, кримінального процесуального права та криміналістики.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають належний рівень обґрунтованості та достовірності.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура й обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями дослідження. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, 3-х розділів, що включають 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг загального тексту дисертації складає 269 сторінок, з них основного тексту 195 сторінок.

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначено її зв'язок з науковими програмами, темами, планами, мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, окреслено емпіричну базу дослідження, зазначено

відомості про апробацію результатів дослідження та практичне значення його результатів, публікації автора та структуру дисертації.

У першому розділі «Криміналістична характеристика незаконного зайняття рибним промислом» авторкою розглянуто криміналістична характеристика незаконного зайняття рибним промислом, що є вихідними положеннями для формулювання методичних рекомендацій щодо розслідування даного виду кримінальних правопорушень.

Дисертанткою зазначається, що структурними елементами криміналістичної характеристики незаконного зайняття рибним добувним промислом є: предмет злочинного посягання; обстановка вчинення кримінального правопорушення; спосіб вчинення кримінального правопорушення; типові сліди кримінального правопорушення; характеристика особи злочинця.

Зазначено, що предметом злочинного посягання незаконного зайняття рибним промислом є водні біоресурси (водні біологічні ресурси) - сукупність водних організмів (гідробіонтів), життя яких неможливе без перебування (знаходження) у воді на всіх стадіях свого розвитку (ікра, мальки, дорослі особини), зокрема це: прісноводні риби; морські риби; анадромні риби (види риб, які відтворюються у прісній воді та здійснюють нагул у морських водах); катадромні риби (види риб, які відтворюються у морі та здійснюють нагул у прісних водах).

Авторкою визначені складові елементи обстановки вчинення злочину для незаконного зайняття рибним промислом є час учинення кримінального правопорушення та місце його вчинення. Часом вчинення незаконного зайняття рибним добувним промислом слід вважати точно визначений момент здійснення незаконного вилову водних біоресурсів з природного середовища. Місцем учинення незаконного зайняття рибним добувним промислом слід вважати географічну точку на окремому водному об'єкті – морі, річці, озері, ставку, лимані звідки незаконно видобуто водні живі ресурси із природного середовища.

Спосіб учинення незаконного зайняття рибним добувним промислом, розглядається, як дії направлені на підготовку, вчинення та приховування результатів протиправної діяльності. Типові способи вчинення незаконного заняття рибним промислом: зайняття таким промислом без належного на те дозволу, здійснення рибного промислу в заборонений час, здійснення рибного промислу у недозволених місцях; здійснення рибного промислу із застосуванням заборонених знарядь лову; здійснення рибного промислу способом масового знищення риби.

Авторкою зазначено, що типова «слідова картина» незаконного зайняття рибним добувним промислом складається з матеріальних та ідеальних слідів, утворених внаслідок протиправних дій злочинця за допомогою знарядь та засобів незаконного лову риби. Матеріальними слідами залишеними на місці вчинення незаконного зайняття рибним добувним промислом є: сліди, утворені внаслідок діяльності людини (папілярні візерунки пальців рук, утворені при взаємодії з знаряддями (вудках, електроловах, спінінгах, підсаках тощо), засобами (човен, плішня тощо) вчинення незаконного вилову риби та транспортними засобами (автомобілях, мотоциклах, мопедах тощо); сліди підошви взуття злочинця, залишеної на ґрунті безпосередньо на місці виявлення події незаконного вилову риби, або поряд з ним; недопалки, пляшки тощо залишені злочинцем під час здійснення ним вилову; сліди плям крові, слини на одязі, транспортному засобі, знаряддях та засобах незаконного вилову риби; фіксування роботи радіотехнічного засобу (мобільного телефону, планшета тощо), який належить злочинцю, в зоні дії базової станції мобільного оператора); знаряддя (месинова сітка, жилкова сітка, «павук», електролов тощо) та засоби (човен, гумовий забродний костюм, плішня тощо) вчинення незаконного вилову риби; незаконно виловлені водні живи ресурси з природного середовища – риби різних видів та порід та інше.

Дисертанткою сформований типовий «портрет» злочинця, який вчинив незаконне зайняття рибним промислом, який складається з наступних ознак:

чоловік, середнього віку (від 31 до 50 років), громадянин України, українець, із повною середньою освітою, одружений, не маючий на утриманні неповнолітніх дітей, без постійного місця роботи, мешканець сільської місцевості, раніше не судимий, який одноосібно вчиняє незаконний вилов риби та визнає вину у скоєнні свого протиправного діяння та готовий повністю відшкодувати шкоду, завдану ним довіллю.

У другому розділі «**Особливості організації розслідування незаконного зайняття рибним промислом**» авторкою розглянуто особливості отримання, перевірки та внесення відомостей до ЄРДР щодо незаконного зайняття рибним промислом, що мають істотне значення для формування методика розслідування кримінальних правопорушень даного виду. Характер та обсяг первинної інформації значною мірою впливає на організацію досудового розслідування на початковому його етапі, проведення першочергових слідчих (розшукових) дій. Авторкою зауважено значення оцінки первинної інформації для незаконного зайняття рибним промислом, яка складається окрім наявності факту незаконного лову водних біоресурсів, з аналізу ознак істотної шкоди (знищення нерестовищ риби; вилов риби в період нересту, нечисленних її видів або тих, у відтворенні яких є труднощі; добування великої кількості риби, або риби, вилов якої заборонено тощо).

Розглядається початковий етап розслідування – це період часу, який охоплює проведення слідчих (розшукових) дій з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР до повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Дисертанткою наголошено, що на початковому етапі досудового розслідування незаконного зайняття рибним промислом, необхідно встановити наступні обставини: дані щодо наявності істотної шкоди, у чому саме вона виражається (знищення нерестовищ риби; вилов риби в період нересту, нечисленних її видів або тих, у відтворенні яких є труднощі; добування великої кількості риби, або риби, вилов яких заборонено тощо); інформація про відношення водного об'єкта,

на якому здійснено незаконний вилов риби, до природно-заповідного фонду України; дані щодо відстані до найближчого населеного пункту; інформація про наявність у найближчих населених пунктах покинутих будівель, або складських приміщень, де б злочинці могли переховуватись, чи переховувати знаряддя, засоби незаконного вилову риби та безпосередньо виловлену ними рибу; дані про точну відстань від берегу водного об'єкта до місця безпосереднього незаконного вилову риби; відношення знарядь вилову риби, способу, місця та часу вилову до вимог, визначених Правилами любительського рибальства. З урахуванням означеного авторкою визначено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного зайняття рибним промислом, що зумовлюють певний алгоритм дій слідчого: 1) наявні достатні дані про вчинення незаконного зайняття рибним добувним промислом та осіб, які вчинили дане протиправне діяння, виявили на місці події або безпосередньо поряд з ним; 2) наявні достатні дані про вчинення незаконного зайняття рибним добувним промислом, є дані про осіб, які вчинили дане протиправне діяння, однак вказані особи з місця події втекли та переховуються; 3) наявні достатні дані про вчинення незаконного зайняття рибним добувним промислом, однак дані про осіб, які вчинили дане протиправне діяння зовсім відсутні або вкрай обмежені.

Розглянуто подальший етап розслідування – період часу, який охоплює проведення слідчих (розшукових) дій з моменту повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального правопорушення та закінчується зверненням прокурора до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру. Типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування зумовлюються наявністю підозрюваного та зайнятої ним позиції щодо повідомленої підозри: 1) підозрюваний, повністю визнає свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, встановлено всіх учасників групи, які також повністю визнають свою вину, активно сприяли розкриттю кримінального правопорушення та готові в повному обсязі відшкодувати збитки спричинені водним ресурсам України;

2) встановлено всіх співучасників групи, яким повідомлено про підозру, свою вину та збитки спричинені водним ресурсам України вони визнають частково, в ході проведення допиту між ними встановлені розбіжності; 3) усі учасники групи не визнають свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, категорично заперечують щодо відшкодування збитків, відмовляються співпрацювати зі слідством; 4) окремі співучасники групи заперечують свою причетність до вчинення незаконного вилову риби та завдані ними збитків довкіллю, однак наявні достатні дані про вчинення ними протиправного діяння; 5) підозрюваний, повністю визнає свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, але умисно не повідомляє про інших учасників групи, хоча наявні достатні дані про вчинення кримінального правопорушення групою осіб.

У третьому розділі «Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій» розглядаються особливості проведення огляду, обшуку, допиту свідка та підозрюваного, використання спеціальних знань.

Зазначається, що особливостями проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного зайняття рибним промислом, є: залучення в обов'язковому порядку в якості спеціаліста - особу, яка володіє спеціальними знаннями в галузі водних біоресурсів – іхтіолог, біолог, ветеринар, посадова особа Державного агентства з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм тощо; проведення огляду в найкоротшій проміжок часу, після отримання повідомлення до підрозділу поліції про виявлене кримінальне правопорушення; протокол повинен бути детальний опис вилучених знарядь та засобів кримінального правопорушення з обов'язковим зазначенням їх розміру, фізичних властивостей; прив'язка до місцевості за допомогою системи координат; неухильне дотримання вимог ст. 233 КПК України, щодо проникнення до іншого володіння, зокрема транспортного засобу (автомобіль, мотоцикл, човен).

Розглянуто випадки проведення обшуку на початковому та подальшому етапі досудового розслідування незаконного зайняття рибним

промислом. Наголошується, що на початковому етапі досудового розслідування незаконного зайняття рибним промислом обшук проводиться якщо: на місці події виявлена особа, однак незаконно виловлена риба, знаряддя та засоби знаходяться в транспортному засобі (мотоциклі, автомобілі, човні тощо); особа, яка вчинила протиправне діяння, встановлена, на місці події вилучена незаконно виловлена риба, знаряддя та засоби кримінального правопорушення, однак наявна інформація, що за місцем мешкання особа може зберігати ще незаконно виловлену рибу, знаряддя та засоби вчиненого протиправного діяння; особа не встановлена, однак наявна інформація про її місцезнаходження та місце приховування незаконно виловленої риби, знарядь та засобів кримінального правопорушення.

Зосереджено увагу на організації та тактиці проведення допиту свідка та підозрюваного. Допит свідка є одним основних джерел доказової інформації на початковому етапі досудового розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень, при допиті якого складається безконфліктна ситуація, при якій доцільно використовувати тактичний прийом вільної розповіді, після якої прокурор, слідчий або дізнавач, в залежності від отриманої інформації, може задати додаткові та уточнюючі питання. Зазначено, що під час допиту підозрюваного може скластися, як і безконфліктна слідча ситуація так і конфліктна. Безконфліктна ситуація складається у разі визнанні підозрюваним своєї вини у скоєному кримінальному правопорушенні та щирому каятті у вчиненому. Для вирішення конфліктної слідчої ситуації прокурору, слідчому або дізнавачу слід використати наступні тактичні прийоми: встановлення психологічного контакту; застосування науково-технічних засобів; постановка запитань; використання фактора раптовості при постановці додаткових та уточнюючих запитань; роз'яснення наслідків щирого каяття; пред'явлення доказів; використання конфліктів у злочинній групі.

Визначено особливості використання спеціальних знань. Під час розслідування незаконного зайняття рибним промислом прокурор, слідчий

або дізнавач використовує спеціальні знання під час проведення огляду місця події, обшуку, допиту та призначенні судових експертиз. Переважна більшість судових експертиз призначаються на початковому етапі досудового розслідування, серед їх видів слід відзначити: судово-економічна; судово інженерно-екологічна; судово-товарознавча; судово-іхтіологічна; судово-біологічна.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження та науковими публікаціями Гаращук Діани Петрівни фактів порушень академічної доброчесності виявлено не було, усі запозичення містять відповідні посилання. Результати та напрацювання співавторів у дисертаційному дослідженні не використовувалися. Це дозволяє припустити, що дисертація здобувача є самостійно здійсненою й оригінальною науковою працею.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Д. П. Гаращук, слід звернути увагу на окремі спірні, дискусійні положення, що можуть стати підґрунтям для обговорення під час захисту, а саме:

1. Серед особливостей тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій (розділ 3) поза увагою дисертантки залишилась така слідча дія як слідчий експеримент. На наш погляд, вказана слідча (розшукова) дія при розслідуванні незаконного зайняття рибним промислом є різноманітною та має тактичні особливості. Розробка організаційно-тактичних особливостей слідчого експерименту при розслідуванні незаконного зайняття рибним промислом значно підвищило б наукове та практичне значення роботи.

2. У підрозділі 3.1 авторкою розглянуто недоліки щодо проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного зайняття рибним промислом, зокрема внесення у протокол неточних даних, щодо вилучених об'єктів; складання протоколу огляду місця події не уповноваженою особою

та інші. При цьому у роботі відсутні рекомендації щодо усунення вказаних недоліків та заходи щодо їх недопущення у подальшому розслідуванні.

3. У підрозділі 3.2 авторка розглядає особливості проведення допиту свідка та підозрюваного при розслідуванні незаконного зайняття рибним промислом. Проте, на жаль, у роботі залишилася поза увагою висвітлення особливостей проведення такої слідчої (розшукової) дії, як одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, який, на нашу думку, є доволі поширеним на подальшому етапі досудового розслідування у випадку, якщо є розбіжності у показаннях учасників розслідування.

4. У підрозділі 3.3 дисертантка зазначає, що під час досудового розслідування незаконного зайняття рибним промислом уповноваженою особою призначаються наступні види експертиз: судово-економічна; судово інженерно-екологічна; судово-товарознавча; судово-іхтіологічна; судово-біологічна. Однак, авторка у підрозділі 1.2 зазначає, що матеріальними слідами залишеними на місці вчинення незаконного зайняття рибним добувним промислом є: папілярні візерунки пальців рук, утворені при взаємодії з знаряддями (вудках, електроловах, спінінгах, підсаках тощо), засобами (човен, плішня тощо) вчинення незаконного вилову риби та транспортними засобами (автомобілях, мотоциклах, мопедах тощо); сліди підошви взуття злочинця, залишеної на ґрунті безпосередньо на місці виявлення події незаконного вилову риби, або поряд з ним та інші. Як відомо, вказані сліди є об'єктами трасологічної експертизи. На нашу думку, авторці необхідно було б приділити увагу особливостям проведення зазначеного виду експертиз під час розслідування незаконного зайняття рибним промислом.

5. У додатку В дисертантка вказує про проведення анкетування 125 слідчих та дізнавачів. Однак, авторкою не була досліджена думка прокурорів, судів та захисників щодо проблемних питань досудового розслідування незаконного зайняття рибним промислом, що значно покращило б репрезентативність досліджуваної проблеми.

Підсумовуючи викладене вище, слід зауважити, що висловлені дискусійні положення лише підкреслюють актуальність досліджуваної проблематики та не впливають на загалом позитивну оцінку роботи та істотно не зменшують її теоретичного та практичного рівня.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертація «Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного зайняття рибним промислом» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 03.04.2019 р. № 283 та від 19.05.2023 р. № 502), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341 та від 18.05.2023 р. № 502), а її авторка – Гаращук Діана Петрівна, на підставі публічного захисту, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:
професор кафедри оперативно-розшукової
діяльності Національної академії
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
заслужений юрист України



Олег ТАРАСЕНКО